

De același autor:

Vânătorii de zmeie

Și muntii au ecou

Vânătorii de zmeie – roman grafic

KHALED HOSSEINI

WILLIAM HOLLOWAY is a native of New Haven, Conn., and has resided in that city ever since he was born. He is a graduate of Yale University, and received his law degree at the New Haven Law School. He is a member of the Connecticut Bar Association, and has been a member of the New Haven Bar Association since 1900.

SPLENDIDA CETATE A CELOR O MIE DE SORI

Traducere din limba engleză și note de Crenguța Năpristoc

NICULESCU

STAR AMARI

1

Mariam avea doar cinci ani când a auzit prima
oară cuvântul *harami*.

Se întâmplase într-o joi. Mai mult ca sigur, fiindcă își amintea că fusese neliniștită și agitată, aşa cum era numai joia, ziua în care Jalil venea la *kolba*, să o vizitez. Ca să îi mai treacă timpul până când îl va vedea în sfârșit, făcându-i cu mâna și traversând luminișul prin iarba care îi ajungea până la genunchi, Mariam dăduse jos serviciul de ceai din porțelan chinezesc al mamei ei. Era singura amintire pe care mama lui Mariam, nana, o avea de la propria ei mamă, care murise când nana avea doi ani. Nana prețuia fiecare piesă de porțelan alb-albastru, curbura grațioasă pe care o făcea gâtul ceainicului, cinteza și crizantemele pictate manual, dragonul de pe zaharniță, cu virtuți de talisman.

Tocmai această ultimă piesă i-a scăpat lui Mariam din mâini și a căzut pe dușumeaua *kolbei*, făcându-se țăndări.

Când a văzut nana zaharnița, s-a făcut roșie ca focul, buza de sus a început să îi tremure, iar ochii, și cel leneș, și cel bun, au țintuit-o pe Mariam cu o privire goală, fără să clipească. Părea atât de furioasă, încât lui Mariam i-a fost frică că djinnul va intra din nou în trupul mamei ei. Dar, de data aceasta, djinnul nu a venit. În schimb, nana a apucat-o de încheieturile mâinilor, a smucit-o și i-a șuierat prin tre dinți:

— Ești o *harami* mică și prostovană. Cu asta m-am ales după câte-am îndurat. Cu o *harami* mică și prostovană, care-mi face praf amintirile de familie.

În acel moment, Mariam nu a înțeles. Nu știa ce înseamnă acest cuvâț, *harami* – copil din flori. Nu era destul de mare ca să își dea seama de nedreptate, ca să înțeleagă că vinovați nu sunt decât creatorii copilului *harami*, și nu copilul *harami*, al cărui unic păcat este acela de a se fi nașcut. Totuși, din felul în care a pronunțat nana cuvântul, Mariam a ghicit că este un lucru urât și dezgustător să fi *harami*, precum o insectă, precum gândacii care colcăiau peste tot prin *kolba* și pe care nana îi vâna, tunând și fulgerând.

Mai târziu, când s-a făcut mai mare, a priceput. O durea mai ales felul în care nana îi arunca cuvântul în față, ca pe un scuipat. Atunci a înțeles ce vrea să spună nana, că un *harami* este ceva nedorit; că ea, Mariam, este o persoană nelegitimă, care nu va putea ridica niciodată vreo pretenție legitimă asupra lucrurilor pe care le au alții oameni, lucruri cum ar fi dragostea, familia, căminul și poziția socială.

Jalil nu o striga niciodată aşa. Jalil îi spunea „floricica mea“. Îi plăcea să o salte la el în poală și să îi spună povesti, ca atunci când i-a povestit cum Herat, orașul în care, în 1959, s-a nașcut Mariam, a fost odată leagănul culturii persane, locul în care își dădeau întâlnire scriitorii, pictorii și sufisii.

— Dacă-ți intindeai piciorul mai mult, riscai să te trezești cu el în fundul unui poet, râdea el.

Jalil i-a spus povestea famoaselor minarete înălțate de regina Gauhar Shad, ca să stea mărturie a iubirii ei pentru Herat. I-a descris verzile holde de grâne ale Heratului, livezile, podgoriile grele de struguri sănătoși și bazarurile boltite și aglomerate ale orașului.

— Există un fistic, i-a spus Jalil într-o zi, iar sub el, Mariam *jo*, a fost îngropat, cine crezi, nimeni altul decât marele poet Jami. S-a aplecat spre ea și i-a șoptit: Jami a trăit acum cinci sute de ani. Chiar asă. Te-am dus odată acolo, la fistic. Erai mică. Nu mai ţii tu minte.

Așa era. Nu își mai amintea. Și deși își va trăi primii cincisprezece ani din viață la o aruncătură de băț de Herat, nu va vedea niciodată acel arbore famos. Nu va vedea niciodată famoasele minarete de aproape, aşa cum nu va culege niciodată fructe din livezile Heratului și nici nu își va croi drum prin holdele sale de grâne. Dar ori de câte ori Jalil îi vorbea aşa, Mariam îl asculta ca vrăjita. Îi admira cunoștințele bogate despre lume. Îi creștea inima în piept de bucurie când se gândeau că are un tată care știe astfel de lucruri.

— Ce de minciuni gogonate! izbucnea nana după plecarea lui Jalil. Un bogăță care toarnă la gogoși. Nu-l lăsa să te vrăjească. Tăicuțul tău preaiubit n-a dat doi bani pe noi. Ne-a alungat. Ne-a gonit din casa lui mare și frumoasă, de parcă n-ar fi avut nicio treabă cu noi. Și i-a părut bine.

Mariam o asculta supusă. Nu îndrăznea niciodată să îi spună nanei cât de mult o deranjează să o audă vorbind astfel despre Jalil. Adevarul era că, în preajma lui Jalil, nu se simțea deloc ca o *harami*. Timp de o oră sau două, în fiecare joi, când venea Jalil să o vadă, tot numai zâmbete și cadouri și mânăieri, Mariam simțea că merită toată frumusețea și preaplinul pe care le avea viața de oferit. Și, din această cauză, îl iubea pe Jalil.

Chiar dacă nu îl avea numai pentru ea. Jalil avea trei soții și nouă copii, nouă copii legitimi, pe care Mariam nu îi cunoștea. Era unul dintre cei mai

bogați oameni din Herat. Era proprietarul unui cinematograf pe care Mariam nu îl văzuse niciodată, dar pe care Jalil, la insistențele ei, i-l descrisese, așa încât știa că fațada este făcută din plăci de teracotă albastră și arămie, că are loje private și un tavan de lemn casetat. Ușile batante dădeau într-un foaier pardosat cu gresie, pe pereții căruia se găseau posterele înramate ale unor filme indiene. Marțea, i-a spus Jalil odată, copiii primesc înghețată pe gratis de la chioșcul din foaierul cinematografului.

La auzul acestor vorbe, nana a zâmbit reținut. A așteptat să plece Jalil din *kolba*, apoi a chicotit și i-a spus:

— Copiii străinilor se aleg cu înghețată. Tu cu ce te-alegi, Mariam? Cu povești despre înghețată.

Pe lângă cinematograf, Jalil mai avea pământuri în Karokh și Farah, trei prăvălii de covoare, una de țesături și un Buick Roadmaster negru, din 1956. Era unul dintre cei mai bine văzuți bărbați din Herat, prieten cu primarul și cu prefectul. Avea bucătar, șofer și trei slujnice.

Nana fusese una dintre slujnice. Astă până când începuse să i se umfle burta.

Când s-a întâmplat asta, spunea nana, oftatul indignat al familiei lui Jalil a aspirat tot aerul din Herat. Rudele lui prin alianță s-au jurat că va curge sânge. Nevestele i-au cerut să-o arunce în stradă. Chiar și tatăl nanei, un pietrar amărât din satul învecinat, Gul Damman, s-a lepădat de ea. Făcut de râsul lumii, acesta și-a luat catrafusele și s-a suit într-un autobuz care mergea în Iran, iar de atunci nu s-a mai auzit nimic de el.

— Câteodată, i-a spus nana într-o dimineață, devreme, pe când le dădea de mâncare găinilor de pe lângă *kolba*, mă gândesc cum ar fi fost dacă pe taică-meu l-ar fi ținut curelele să-și ascuță cuțitul și să facă ce se cădea. Poate că ar fi fost mai bine pentru mine. A mai aruncat o mâna de boabe în cotel, s-a oprit și i-a aruncat o privire lui Mariam. Poate că ar fi fost mai bine și pentru tine. Te-ar fi scăpat de necazul

de a ști că ești ceea ce ești. Dar taică-meu a fost slab de înger. Nu l-a lăsat *dil*, inima s-o facă.

Nici pe Jalil nu l-au ținut curelele, a spus nana, să facă ceea ce s-ar fi cuvenit. Să le țină piept familiei, nevestelor și ruedelor prin alianță și să își asume răspunderea pentru ceea ce făcuse. În schimb, în mare secret și grabă, s-a pus la cale un plan ca să îl scoată basma curată. A doua zi, a pus-o să își strângă cele câteva lucrușoare pe care le avea în camera de serviciu în care locuise și a alungat-o din casă.

— Știi ce le-a spus nevestelor, ca să se apere? Că m-am *băgat* în sufletul lui. Că a fost vina mea. *Didi*? Ai înțeles? Astă-nseamnă să fii femeie pe lumea asta.

Apoi a pus jos castronul cu mâncarea pentru găini. Cu un deget, i-a ridicat bărbia lui Mariam.

— Uită-te la mine, Mariam.

Mariam a ridicat privirea, în silă.

— Bagă bine la cap, fata mea: precum acul unei busole care arată nordul, degetul acuzator al bărbatului va găsi întotdeauna femeia. Întotdeauna. Să ții minte, Mariam.

In ochii lui Jalil și ai nevestelor lui, eu eram ca un cârmâz. Ca pelinul negru. Si tu la fel. Si nici măcar nu venisești pe lume.

— Ce este pelinul negru? întrebă Mariam.

— O buruiană, i-a răspuns nana. Pe care-o smulgi și-o arunci cât colo.

Mariam era contrariată. Jalil nu o trata ca pe o buruiană. Chiar deloc. Dar i se părea mai înțelept să nu protesteze cu voce tare.

— Spre deosebire de buruieni, pe mine au trebuit să mă replanteze, înțelegi, să mă hrânească și să mă ude. Din cauza ta. Asta a fost înțelegerea pe care a făcut-o Jalil cu ai lui.

Nana susținea că ea alese să plece din Herat.

— La ce să fi rămas? Ca să-l fi văzut cum își plimbă toată ziua nevestele lui alea *kinchini* cu mașina prin oraș?

Mai spunea că nu a vrut să se mute nici în casa goală a tatălui ei, în satul Gul Daman, cocoțat pe o râpă, la vreo doi kilometri în nordul Heratului. Zicea că a dorit să locuiască într-un loc retras, izolat, unde să nu existe vecini care să se holbeze la burta ei, să o arate cu degetul, să chicotească sau, mai rău, să o asalteze cu gesturi de bunătate fățărnică.

— Si-ascultă la mine, spunea nana, taică-tău a răsuflat ușurat când am dispărut din peisaj. I-a convenit de minune.

Muhsin, fiul cel mare al lui Jalil cu prima lui soție, Khadija, a fost cel care a venit cu ideea lumișului. Acesta se găsea în împrejurimile satului Gul Daman. Ca să ajungi la el, trebuia să urci pe o potecă desfundată și noroioasă, care se desprindea din șoseaua ce făcea legătura între Herat și Gul Daman. Drumul era mărginit pe ambele părți de iarbă până la genunchi, împestrițată cu flori de un alb sau galben ce îți luan ochii. Poteca șerpua pe costișă și ducea la un platou pe care se înălțau pâlcuri de plopi și pe care creșteau niște tufe sălbaticice. De acolo, de sus, se zăreau, la stânga, vârfurile paletelor ruginite ale morii de vânt din Gul Daman, iar la dreapta, Heratul, care se întindea cât era de mare la picioarele lor. Poteca se îneca într-un râu lat, plin de păstrăvi, care izvora din munții Safid-koh și înconjura satul Gul Daman. La vreo două sute de iarzi în amonte, înspre munți, era un pâlc de sălcii plângătoare. În mijlocul lui, la umbra sălcilor, era un lumiș.

Jalil se dusese până acolo să arunce o privire. La întoarcere, spunea nana, părea un director de închisoare care se laudă cu pereții curați și podelele strălucitoare ale pușcăriei sale.

— Si, uite-așa, taică-tău ne-a făcut șandramaua asta.

Odată, când avea cincisprezece ani, nana fusese cât pe ce să se mărite. Pretendentul era un băiat din Shindand, un Tânăr vânzător de papagali. Mariam aflase

Răpresa în cimitir, către
toată povestea chiar din gura nanei și, deși aceasta bateliza episodul, se vedea după luminița melancolică din ochii ei că fusese fericită. Poate că o singură dată în viață ei, în acele zile care au precedat nunta, nana a fost cu adevărat fericită. În timp ce nana își depăna povestea, Mariam, așezată în poala mamei ei, și-o imaginea probându-și rochia de mireasă. Își-o imagina în șaua unui cal, zâmbind timid în spatele unui vâl verde, din același material ca rochia, cu palmele pictate cu hena roșie, cu părul pieptănat cu cărare și pudrat cu pulbere argintie, iar coșicile, împletite cu rășină. Vedeau muzicienii care suflau în fluierele *shahnai* și băteau în tobele *dohol* și copiii care se hârjoneau în stradă.

Apoi, cu o săptămână înainte de nuntă, un djinn a intrat în trupul nanei. Mariam nu avea nevoie de explicații. O văzuse de prea multe ori cu propriii ei ochi: nana se prăbușea dintr-odată, se chircea și trupul îi devinea țeapăn, își dădea ochii peste cap, îi tremurau brațele și picioarele, de parcă ceva din interiorul ei ar fi sugrumat-o, iar la gură făcea o spumă albă, câteodată colorată în roz de la sânge. Apoi veneau moleșeala, dezorientarea cea înfricoșătoare și bolboroseala.

Când pățania a ajuns la urechile celor din Shindand, familia vânzătorului de papagali nici nu a mai vrut să audă de nuntă.

— Le-a intrat frica-n oase, așa s-a exprimat nana.

Rochia de mireasă a fost dosită pe undeva. După aceea, nu au mai existat alți pretendenți.

În acel luminis au ridicat Jalil și fiili săi, Farhad și Muhsin, mica *kolba* în care Mariam își va petrece primii cincisprezece ani din viață. Era făcută din chirpici și tencuită cu lut amestecat cu paie. Avea două paturi înguste, o masă de lemn, două scaune cu spătar, o fereastră și niște polițe pe care nana își ținea oalele de pământ și preaiubitul serviciu de ceai din portelan. Jalil a montat o sobă de fontă nouă și a făcut o stivă de lemn tăiate în spatele *kolbăi*. A instalat un *tandoor* afară, pentru coptul pâinii, și a făcut un coteț îngrădit

de găini. I-a pus pe Farhad și Muhsin să sape o groapă adâncă dincolo de cercul de sălcii, la vreo sută de iarzi, și să ridice o privată.

Jalil ar fi putut angaja niște muncitori ca să construiască *kolba*, spunea nana, dar nu a făcut-o.

— Așa credea el că-și spăla păcatele.

Din ceea ce povestea nana cu privire la ziua în care o născuse pe Mariam, reieșea că nimeni nu venise să o ajute. Se întâmplase într-o zi umedă și mohorâtă din primăvara lui 1959, spunea ea, a douăzeci și sasea toamnă din domnia de patruzeci de ani a regelui Zahir Shah, o domnie fără evenimente notabile, în cea mai mare parte a ei. Îi spunea că Jalil nu se deranjase să aducă un doctor sau măcar o moașă, deși știa că djinnul ar fi putut pune stăpânire pe ea, tulburând-o chiar în timpul nașterii. Se întinsese singură-singură pe podeaua *kolbei*, cu un cuțit la îndemână, lac de sudoare.

— Când nu mai puteam de durere, mușcam perna și tipam până răgușeam. Și nu aveam pe nimeni să mă steargă pe față sau să-mi dea un pahar cu apă. Și tu, Mariam *jo*, tu nu te grăbeai deloc. Din cauza ta am zăcut aproape două zile pe podeaua aia rece și tare. N-am mâncat și n-am dormit, nu faceam decât să-mping și să mă rog să ieși.

— Îmi pare rău, nana.

— Am tăiat cu mâna mea cordonul dintre noi. De-aia luasem cuțitul.

— Îmi pare rău.

În acest punct, nana îi adresa mereu un zâmbet reținut, plin de subînțelesuri – Mariam nu era niciodată sigură dacă exprima un reproș latent sau o iertare fără prea mare tragere de inimă. Tinerei Mariam nu îi dădea niciodată prin gând că este nedrept să îți ceri iertare pentru felul în care ai venit pe lume.

În jurul vârstei de zece ani, Mariam a început să se îndoiască de adevărul acestei povești referitoare la nașterea ei. Acum credea versiunea lui Jalil, care, deși fusese plecat, aranjase ca nana să fie dusă la un spital

din Herat, unde un doctor avusese grija de ea. Avusese un pat aşa cum trebuie, cu asternuturi curate, într-un salon aerisit. Jalil a dat din cap cu tristețe când Mariam i-a spus de cufit și cărti

Mariam începuse să aibă dubii și în legătură cu suferința de două zile pe care i-ar fi provocat-o mamei ei.

— Mie mi-au spus că n-a durat nici măcar o oră, i-a spus Jalil. Ai fost o fică bună, Mariam jo. Chiar și la naștere ai fost cuminte.

— El nici măcar n-a fost acolo! se dezlănțuia nana. Era la călărit, la Takht-e-Safar, cu scumpii lui prieteni.

Când ii dăduseră de știre că i s-a mai născut o fată, zicea nana, Jalil ridicase din umeri, continuând să țesale coama calului, și rămăsese încă două săptămâni la Takht-e-Safar.

— Adevărul este că până la o lună nici măcar nu te-a luat în brațe. Și atunci îți-a aruncat doar o privire, zicând ceva, cum c-ai avea o față lunguiată, și mi te-a pus la loc în brațe.

Mariam nu mai credea nici această parte a povestii. Da, recunoștea Jalil, era la călărit în Takht-e-Safar, dar când a aflat vestea, nu a ridicat din umeri. S-a aruncat în să și s-a întors călare la Herat. A luat-o în brațe și a legănat-o, și-a trecut degetul mare peste sprâncenele ei stufoase și a îngânat un cântec de leagăn. Și deși era adevărat că avea față lungă, Mariam nu și-l putea închipui pe Jalil făcând vreo remarcă de acest fel.

Nana spunea că ea a fost cea care a ales numele de Mariam, fiindcă aşa o chemase pe mama ei. Jalil spunea că el a ales numele fiindcă Mariam, tuberoza, este o floare minunată.

— Este floarea ta preferată? l-a întrebat Mariam.

— Una dintre ele, a spus el și a zâmbit.

{

3

Una dintre cele mai timpurii amintiri ale lui Mariam era scârțâitul roților de fier ale unei roabe care sălta pe stânci. Roaba își facea apariția o dată pe lună, plină cu orez, faină, ceai, zahăr, ulei, săpun și pastă de dinți. Era împinsă de doi dintre frații de tată ai lui Mariam, de obicei Muhsin și Ramin, uneori Ramin și Farhad. Băieții o împingeau cu rândul, de-a lungul potecii desfundate ce șerpua peste stânci și bolovani, pe lângă gropi și tufișuri, până la râu. Acolo, roaba trebuia golită și proviziile cărate în brațe pe celălalt mal. Apoi băieții treceau și roaba și o încărcau la loc. Urmau alte două sute de iarzi de împins, de data aceasta prin iarba deasă și înaltă și printre pâlcuri de lăstăriș. Broaștele săreau din calea lor. Frații alungau Tânărăii de pe fețele asudate.

— Are servitori, spunea Mariam. Ar putea să-l trimitem pe unul dintre ei.

— Așa crede el că și spală păcatele, spunea nana.